

SLM Revisjon AS
Postboks 273
2001 LILLESTRØM

VÅR REFERANSE
18/7117

DERES REFERANSE

DATO
19.12.2018

Merknader etter selskapstilsyn

1. INNLEDNING

Finanstilsynet viser til stedlig tilsyn i perioden 17. - 21. september 2018. Det vises videre til Finanstilsynets foreløpige merknader datert 1. november 2018, og Deres svar til foreløpige merknader datert 30. november 2018.

Det stedlige tilsynet med SLM Revisjon AS (SLM/ revisjonsselskapet) inngår i tilsynsarbeidet med revisjonsselskaper som reviderer foretak av allmenn interesse. Finanstilsynet skal blant annet utføre periodisk kvalitetskontroll med slike revisjonsselskaper minst hvert tredje år, jf. revisorloven § 5b-2 første ledd, annet punktum.

Formålet med den periodiske kvalitetskontrollen er å kontrollere oppfyllelsen av lovkrav, herunder identifisere og påpeke eventuelle svakheter knyttet til revisjonsselskapenes gjennomføring av revisjonsoppdrag. Selskapets etablerte retningslinjer og rutiner er sentrale for å sikre overholdelse av revisorlovgivningen, herunder god revisjonsskikk.

Som ledd i det stedlige tilsynet valgte Finanstilsynet ut tre revisjonsoppdrag for nærmere gjennomgang av revisjonsutførelsen. Ett av oppdragene gjelder et foretak av allmenn interesse, og de to øvrige omfatter konsesjonspliktig virksomhet. Ytterligere fire mindre/mellomstore revisjonsoppdrag ble gjennomgått for revisors aksept- og fortsettelsesvurderinger. I tillegg gjennomgikk Finanstilsynet den overvåkende kvalitetskontrollen som SLM hadde gjennomført på fire tilfeldig utvalgte oppdrag. For øvrig ble etterlevelsen av revisjonsselskapets retningslinjer og rutiner kontrollert ved gjennomgangen av de nevnte oppdragene.

2. SELSKAPETS ORGANISERING, RETNINGSLINJER OG RUTINER

I henhold til revisorloven § 5b-1 skal revisjonsselskap etablere systemer for intern kvalitetskontroll. Dette innebærer et krav om at virksomheten drives forsvarlig, herunder at det etableres retningslinjer og rutiner som skal bidra til at revisjonen skjer i samsvar med revisorloven. Finanstilsynet legger til grunn at kvalitetskontrollsystemer som er i samsvar med ISQC 1 langt på vei vil tilfredsstille dette lovkravet. De svakheter og mangler som Finanstilsynet avdekket i revisjonsselskapets retningslinjer og rutiner eller i etterlevelsen av disse, gjennomgås i det følgende.

2.1 Uavhengighet

2.1.1 Oppdragsansvarlig revisors forhåndsgodkjenning av tilleggstenester

Før oppdragsansvarlig revisor inngår avtale med revisjonsklienter om å utføre tilleggstenester, skal revisor vurdere forholdet til uavhengighetsreglene, jf. revisorloven § 4-5 og revisorforskriften § 4-6. Både tilleggstenestens art og omfang i forhold til revisjonsoppdraget skal vurderes. Vurderingen og godkjenningen av oppdraget skal dokumenteres.

Revisjonsselskapets retningslinjer pålegger ikke revisor å vurdere art og omfang av eventuelle tilleggstenester i forhold til uavhengighetsreglene. Ifølge selskapet skjer det kun en vurdering av forholdet til uavhengighetsreglene ved aksept- og fortsettelsesvurderingene av revisjonsoppdraget. Revisjonsselskapet oppfyller derfor ikke krav til å dokumentere en uavhengighetsvurdering knyttet til art og omfang av tilleggstenestene. Det foreligger brudd på revisorloven § 5-3 og revisorforskriften § 4-6.

2.1.2 Mangelfull kartlegging av nærstående

Dersom revisor eller dennes nærstående har en slik tilknytning til den revisjonspliktige eller dennes ansatte eller tillitsvalgte at dette kan svekke revisors objektivitet, kan vedkommende ikke revidere den revisjonspliktiges årsregnskap, jf. revisorloven § 4-1. Begrepet "nærstående" omfatter revisors søsken og slektninger i rett opp- eller nedstigende linje, samt ektefelle/samboer av disse. Videre omfatter begrepet revisors ektefelle/samboer, samt dennes søsken og slektninger i rett opp- eller nedstigende linje.

Revisjonsselskapet har retningslinjer som pålegger daglig leder kvartalsvis å benytte elektronisk verktøy for å kartlegge investeringer og tillitsverv til oppdragsansvarlige revisorer og deres nærstående. Selskapet har avgrenset kretsen av "nærstående" til kun å omfatte oppdragsansvarlig revisors ektefelle eller samboer. Det foretas dermed ingen kartlegging i henhold til den lovbestemte definisjonen av kretsen. Det foretas heller ingen aktiv kartlegging, ved bruk av elektronisk verktøy, av oppdragsansvarlige revisorers ektefeller eller samboere.

Revisjonsselskapets begrensede kontroll av revisors nærstående medfører brudd på revisorloven § 5b-1, jf. § 4-1.

2.2 Hvitvasking

Ved kundekontroll av juridiske personer skal det dokumenteres at vedkommende som handler på vegne av kunden er berettiget til å representere kunden utad, jf. hvitvaskingsloven § 7 annet ledd. Revisjonsselskapets retningslinjer om kundekontroll av foretak ivaretar ikke krav om slik dokumentasjon, og dette blir følgelig heller ikke sjekket eller dokumentert.

Det foreligger brudd på hvitvaskingsloven § 13 annet ledd, jf. § 4 annet ledd punkt a (som i den gamle hvitvaskingsloven av 2009 tilsvarer § 7 annet ledd, jf. § 4 annet ledd nr. 1).

2.3 Oppdragsarkiv

Revisor skal dokumentere gjennomføringen og resultatet av revisjonen på en måte som er tilstrekkelig til å kunne underbygge og etterprøve revisors konklusjoner på tidspunkt for avgivelse

av revisjonsberetningen. Det er viktig at dokumentasjonen gir informasjon om når revisjonshandlingene er utført, og at revisjonsdokumentasjonen utarbeides i rett tid.

Det følger av den internasjonale standarden for kvalitetskontroll og god revisjonsskikk at revisor skal sammenstille revisjonsdokumentasjonen i et oppdragsarkiv og fullføre den administrative prosessen for sammenstilling av det endelige oppdragsarkivet i rett tid. En passende tidsfrist for sammenstilling er vanligvis ikke mer enn 60 dager etter datoen for revisjonsberetningen. Revisjonsdokumentasjonen skal oppbevares på en betryggende måte.

I SLMs retningslinjer er det ikke satt frist for endelig sammenstilling av oppdragsarkiv for revisjonsdokumentasjon. Og under tilsynet fant Finanstilsynet eksempel på sen arkivering av dokumentasjon, se punkt 3.2.3. Når oppdragsarkivet til revisjonsoppdraget ikke stenges for ytterligere registrering, kan dokumentasjon tilføyes lenge etter at revisjonen er ferdigstilt. Finanstilsynet mener dette det rokker ved tilliten til dokumentasjonens gyldighet, og medfører usikkerhet til hvorvidt den gir et riktig bilde av grunnlaget for revisjonsberetningen. Revisjonsselskapet bes endre retningslinjene og uttrykke en passende frist for endelig sammenstilling av oppdragsarkivet. Det vises til revisorloven § 5b-1, jf. ISQC 1 punkt 45 og A54 samt revisorloven §§ 5-3 første ledd, § 5-5 og 5-2 annet ledd, jf. ISA 230 punkt 7 og A1, 14 og A21.

2.4 Oppdragskontroll

Retningslinjene for oppdragskontroll som ble fremlagt for gjennomgang under selskapstilsynet er vedtatt i september 2017. De er endret i forhold til de som Finanstilsynet gjennomgikk i forbindelse tematilsynet om oppdragskontroll i februar 2017.

Det er Finanstilsynets vurdering at de gjennomgåtte retningslinjene for oppdragskontroll ikke tilfredsstiller revisorlovens krav til system for intern kvalitetskontroll. Det vises til revisorloven § 5b-1, jf. ISQC 1 punkt 35 – 43. SLM bes derfor gjennomgå og oppdatere sine retningslinjer og rutiner på området. I arbeidet bes SLM ta hensyn til Finanstilsynets uttalelser i tematilsynsrapport "[Oppdragskontroll i revisjonsselskaper](#)" datert 5. juli 2018.

2.5 Overvåkende kvalitetskontroll

Revisjonsselskapet gjennomfører årlig intern kvalitetskontroll, hvoretter resultatet sammenstilles i en rapport som presenteres for selskapets styre. Konklusjonen i rapporten etter kvalitetskontrollen 2017, tilsa at det ikke forelå kvalitetsbrister i revisjonsutførelsen som krevde selskapets oppfølging.

Finanstilsynet gjennomgikk fire tilfeldig utvalgte oppdrag som hadde vært underlagt intern kvalitetskontroll, og fant alvorlige svakheter i revisjonsutførelsen. Svakheterne fremkom verken av dokumentasjonen for gjennomført kontroll eller av rapporteringen til styret. En gjennomgang med den som hadde gjennomført kvalitetskontrollen viste at vedkommende hadde notert seg mange av de samme svakheterne som Finanstilsynets inspektør. Svakheterne kom imidlertid ikke til uttrykk i rapporteringen.

Finanstilsynet er uenig i konklusjonen som er uttrykt overfor styret, og ser alvorlig på at vesentlige svakheter i revisjonsutførelsen ikke ble tatt opp i den etterfølgende rapporteringen.

Kvalitetskontrollen må være reell for at den skal bidra til å bygge og opprettholde gode holdninger til revisjonskvalitet.

Det er Finanstilsynets vurdering at SLMs overvåkende kvalitetskontroll ikke oppfyller revisorlovens krav. Det vises til revisorloven 5b-1, jf. ISQC punkt 48 - 54. Revisjonsselskapet bes endre innretningen på den overvåkende kvalitetskontrollen. Kvalitetskontrollen må være grundig nok til at vesentlige svakheter i revisjonsutførelsen blir avdekket. Rapporteringen må innrettes slik at styret får riktig beslutningsgrunnlag for tiltak til utbedring av svakhetene, for derved å unngå at disse gjentar seg.

3. KONTROLL AV TRE REVISJONSOPPDRAG

Finanstilsynet valgte ut tre revisjonsoppdrag for gjennomgang. For to av oppdragene så Finanstilsynet nærmere på revisjonen av enkelte regnskapsposter valgt ut på bakgrunn av en vurdering av deres vesentlighet og risiko. Oppdrag A gjaldt en sparebank og oppdrag B et eiendomsmeglerforetak. Begge oppdragene gjaldt revisjonen av årsregnskap for 2017.

Gjennomgangen av det tredje oppdraget, oppdrag C, var mer begrenset. Oppdraget gjaldt revisjonen av en norsk filial av utenlandsk foretak med konsesjon til verdipapirhandel i Norge. Oppdraget var valgt ut på bakgrunn av mottatt signal. Hovedsakelig gjennomgikk Finanstilsynet revisors akseptvurdering og planlegging av revisjonsutførelsen, herunder risikovurdering og tilpasning av revisjonshandlinger til anslåtte risikoer. Revisjonen av årsregnskapet 2016 ble kontrollert.

Finanstilsynet beskriver i det følgende de deler av revisjonen som ikke anses gjennomført i samsvar med revisorloven, herunder krav til god revisjonsskikk.

3.1 Oppdrag A

Revisjonsklienten er en tradisjonell sparebank, og hovedproduktene er sparing, betalingsformidling og utlån i lokalmarkedet. Banken er medeier i et banksamarbeid som gir tilgang på IT-systemer, faglige og administrative ressurser samt forsikringsprodukter og noen utlånsprodukter (boligkreditt). Banken er et foretak av allmenn interesse, men har ingen noterte verdipapirer. Regnskapet avlegges etter regnskapsloven og årsoppgjørskravet for banker.

Ettersom enkelte av de merknader har til SLMs revisjon av sparebanken, berører problemstillinger reist i [Finanstilsynets tematilsynsrapport fra 2015 "Revisjon av bank"](#), henvises det til denne.

3.1.1 Risikovurdering

Banken er ifølge styret noe overeksponert mot eiendomsmarkedet fordi banken selv både er en investor gjennom et heleid datterselskap og at banken har ytt betydelige lån til eiendomsprosjekter under utvikling og bygging. Overeksponeringen er en problemstilling som også bankens tilsynsmyndighet, Finanstilsynet, har påpekt. Eksponeringen mot eiendom ble besluttet nedbygget i 2015, men er fortsatt vurdert som høy.

Det fremgår av revisjonsdokumentasjonen at estimatposter og inntekter ikke er vurdert å være tilknyttet særskilt risiko. Av dokumentasjonen fremgår «Risiko parkert».

Estimatposter knyttet til vurdering av lån og tapsavsetninger er vesentlige av størrelse. Både styrets egen risikovurdering og ønske om å redusere eksponeringen mot eiendomsmarkedet samt påpekninger fra Finanstilsynet indikerer at risiko knyttet til verdsettelse av utlån, herunder til eiendomsprosjekter, ikke kan "parkeres" i planleggingsfasen.

Når det gjelder inntekter, er det i henhold til god revisjonsskikk presumpsjon for at det foreligger særskilt risiko knyttet til inntektsføring som følge av mislighetsrisiko.

Revisjonsselskapets svar til foreløpige merknader

I sitt svar til Finanstilsynet erkjenner revisor at begrepet "risiko parkeres" alene kan misforstås. Det medfører ikke at risikoene knyttet til estimater ikke følges opp og ikke tas hensyn til ved valg av revisjonsmessig angrepsvinkel. Til tross for at estimater ikke anses tilknyttet særskilt risiko, anfører revisor at risiko tilknyttet transaksjonsklassen utlån er klassifisert som type 2; dvs. særskilt risiko.

Finanstilsynets vurdering

Det er Finanstilsynets vurdering at revisor på grunn av motstridende beskrivelser kun delvis har gjennomført en risikovurdering som sikrer hensiktsmessig oppfølging av relevante risikofaktorer knyttet til verdsettelse av utlån og inntektsføring. Det vises til revisorloven § 5-2 første og annet ledd, jf. ISA 315 punkt 25, ISA 540 punkt 10 og 11 og ISA 240 punkt 26 og 47.

3.1.2 Revisjonsstrategi

Bankvirksomhet er strengt regulert, og lover og forskrifter medfører høye krav til bankers internkontroll og rapportering av regnskapsinformasjon til ledelse og styre. Den aktuelle banken har ikke etablert en internrevisjonsfunksjon, men har ansatt controller til å følge opp at bankens egne retningslinjer og rutiner etterleves. Revisor bygger sin revisjon i stor grad på kontrollhandlinger som er utført av bankens egne medarbeidere og controller, samt på informasjon innhentet fra ledelsen. Revisor har lagt til grunn at kontrollrisikoen er redusert, men revisor har etter Finanstilsynets oppfatning ikke i tilstrekkelig grad planlagt og gjennomført testing av effektiviteten til kontrollene som han velger å bygge på.

Uttalelser fra ledelsen alene vil aldri kunne gi hensiktsmessig og tilstrekkelig revisjonsbevis for et forhold. Uavhengig av anslått risiko for vesentlig feilinformasjon, skal revisor utforme og utføre substanshandlinger for hver enkelt vesentlig transaksjonsklasse, kontosaldo og tilleggsopplysning. Dette er ikke tilstrekkelig reflektert i planlagte og utførte revisjonshandlinger. Revisor har etter Finanstilsynets syn i for liten grad søkt revisjonsbevis gjennom eksterne kilder, herunder eksterne bekreftelser, men stort på uttalelser fra ledelsen og kontrollarbeid utført av banken. Dette medfører revisjonsbevis med lavere bevisverdi. Profesjonell skepsis til eventuelle særinteresser ledelsen måtte ha knyttet til en regnskapspost, har ikke kommet tilstrekkelig til uttrykk i planlegging og gjennomføring av revisjonen.

Revisjonsselskapets svar til foreløpige merknader

SLM uttrykker i sitt svar til Finanstilsynet at de tar til etterretning at det på enkelte områder kan gjennomføres mer omfattende testing. SLM er ikke enig i at det i liten grad søkes eksterne revisjonsbevis. Det er ikke slik at ledelsens utsagn alene legges til grunn som revisjonsbevis for substanshandlinger knyttet til transaksjonsklasser, kontosaldoer og tilleggsopplysninger.

Finanstilsynets vurdering

Revisors risikovurdering og planlegging av revisjonsarbeidet er etter Finanstilsynets oppfatning mangelfull. Manglene medfører at det ikke foreligger en overordnet revisjonsstrategi som beskriver revisjonens innhold og angrepsmåte, eller når revisjonen skal utføres. At planleggingen ikke synliggjør en "rød tråd" i revisjonen fremkommer av punkt 3.1.3 nedenfor. Det vises til revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 300 punkt 7 samt 8 – 11.

Det er således Finanstilsynets vurdering at påpekte svakheter i planleggingen medfører svikt i revisjonsutførelsen, og følgelig at revisor ikke innhenter tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis for vesentlige regnskapsposter. Det vises til revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 330 punkt 8, 9, 18 og 19, ISA 580 punkt 4, ISA 500 punkt A26-A33 og ISA 200 punkt 15. Dette utfylles av Finanstilsynets observasjoner redegjort for under avsnitt 3.1.3.

3.1.3 Innskudd og utlån

Test av kontroller

Som det fremgår av avsnitt 3.1.2 bygger revisor sin revisjon på at banken har en velfungerende internkontroll. En slik angrepsvinkel krever at revisor må teste kontrollene revisor bygger på, for å forsikre seg om at internkontrollen har fungert tilfredsstillende i hele perioden.

Utlån til kunder er en vesentlig balansepost og utgjør over 80 % av den totale balanseverdien. Bankens utlånsrutiner skal blant annet sikre overholdelse av regler for innvilgelse av nye lån og bidra til tilfredsstillende sikkerhet for bankens utestående krav. Det må legges til grunn at effektive kontroller i utlånsrutinen er av direkte betydning for relevante regnskapspåstander knyttet til balanseposten, herunder godheten og dermed verdien av utlånsporteføljen. Videre vil effektive kontroller bl.a. underbygge riktigheten av informasjonen lagt til grunn i kapitaldekningsberegningen og bankens etterlevelse av hvitvaskingslovgivningen. Likevel har revisor ikke utført tester for å kontrollere at nye utlån innvilges i henhold til bankens rutiner. Revisor gjennomgår riktignok vesentlige engasjementer som del av sin depotkontroll, men dokumentasjonen synliggjør ikke eksplisitt hvilke kontroller i utlånsrutinen som faktisk testes. Det vises til revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 330 punkt 8-11.

For innskuddsrutinene har revisor testet 14 nye innskudd. Det fremgår ikke hvor stor totalpopulasjonen er, at alle enkeltelementer i populasjonen kan bli valgt ut, hvilke konkrete kontroller i rutinen som er testet eller hva som skal anses som avvik. Det er Finanstilsynets vurdering at testingen av kontrollene i innskuddsrutinen ikke er utført i henhold til god revisjonsskikk. Det vises til revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 530.

Analyser

Gjennomførte analyser av renter på innskudd og utlån er gjort gjennom en grov analyse av rentemarginen. Analysen oppfyller ikke krav etter god revisjonsskikk som stilles til analytiske substanshandlinger som substansbevis. Det vises til revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 520 punkt 5.

Bekreftelser

Innskudd og utlån er ikke testet ved innhenting av bekreftelse fra motparter. Det er heller ikke dokumentert hvorfor dette ikke er en hensiktsmessig revisjonshandling. Revisor har ikke dokumentert begrunnelse for hvordan intern dokumentasjon av saldoer sammenholdt med øvrig

innhentet informasjon gir hensiktsmessig og tilstrekkelig revisjonsbevis. Det vises til revisorloven 5-2 annet ledd, jf. ISA 330 punkt 19 og ISA 500 punkt 6, 9 og A5.

Tapsvurderinger

Revisor har innhentet bankens beregninger og vurderinger av spesifikke og gruppevise tapsavsetninger. Disse beregningene utgjør vesentlige regnskapsestimater.

Ved vurdering av tapsutsatte engasjementer vil det ofte være mulig å vurdere rimeligheten av ledelsens beregninger mot annen tilgjengelig informasjon. Det bør også være mulig for revisor å utfordre de vurderinger bankledelsen har gjort ved nærmere gjennomgang av bankens fremlagte dokumentasjon. Uttalelser og dokumentasjon fra ledelsen må prøves mot annen informasjon, for at de skal kunne tillegges nødvendig vekt som revisjonsbevis.

Revisor opplyser at det ved test av depotkontroll er kontrollert utvalgte vesentlige næringslivsengasjementer med hensyn til om pantet var tinglyst, samt hvorvidt prioriteten for etablert sikkerhet var i orden. Originale pantedokumenter ble kontrollert mot offentlige registre. Revisor har gjennomgått restanse og overtrekkslister for å etterkontrollere bankens identifikasjon av tapsutsatte engasjementer. Ut over dette fremgikk det ikke at revisor selv har etterprøvd de vurderinger som banken har gjort av tapsutsatte engasjementer, for eksempel ved kritisk gjennomgang av prosjekters forventete fremtidige kontantstrømmer. Revisor har følgelig ikke dokumentert en gjennomgang av tapsestimatene i samsvar med god revisjonsskikk. Det vises til revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 540.

Finanstilsynets vurdering

Som tidligere uttrykt, mener Finanstilsynet at det foreligger mangler i planleggingen. Disse har materialisert seg i svakheter i utførte revisjonshandlinger for innskudd og utlån, både når det gjelder kontrolltesting og substanshandlinger.

Når det gjelder revisjonsbevis for regnskapsposter knyttet til innskudds- og utlånsprosessen, bygger revisor stor grad på kontroller gjennomført av banken selv. Revisor har ikke testet disse kontrollene, og dermed ikke innhentet revisjonsbevis for at kontrollene fungerer effektivt. Dette medfører brudd på god revisjonsskikk. Det vises til med revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 330 punkt 8 – 11 og ISA 530.

De samlede svakhetene i revisjonsutførelsen medfører at Finanstilsynet ikke kan legge til grunn at revisor har innhentet tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis for balanseførte innskudd og utlån. Det vises til revisorloven §§ 5-1 første ledd, 5-2 første og annet ledd, jf. ISA 500 punkt 6.

3.1.4 Kapitaldekning

Banken er pliktig til å gi informasjon om kapitaldekningen i noter til årsregnskapet og i særskilt rapportering til Finanstilsynet. Tilleggsopplysningene anses som vesentlig informasjon i årsregnskapet, hvilket medfører krav om substanshandlinger.

Banken benytter en risikoklassifiseringsmodell utarbeidet av banksamarbeidet. Bankens risikoklassifisering av utlån har direkte betydning for kapitaldekningsberegningen. I svar til Finanstilsynets foreløpige merknader gir revisor uttrykk for at rutinen for kapitaldekningsberegning

(Corep) gjennomgås årlig. Revisor har ikke dokumentert gjennomgangen, eller egne tester av risikoklassifiseringen som banken har utført.

Banken har et datterselskap som er konsernspiss i et underkonsern. Banken har lagt til grunn feil forståelse av konsolideringsreglene i finansforetaksloven uten at revisor har avdekket dette. Det er bankens samarbeidspartner som har utført beregningene både for morselskapet og konsernet. Revisor har forutsatt at beregningen er utført korrekt.

Finanstilsynets vurdering

Beregning av kapitaldekning for banker er regulert i lov- og forskriftsbestemmelser. Regelverket har direkte betydning for vesentlige tilleggsopplysninger banken skal gi i årsregnskapet. Det er Finanstilsynets syn at revisor ikke har utført relevante kontrolltester og nødvendige substanshandlinger for å etterprøve at kapitaldekningsberegningen er utført i henhold til gjeldende regelverk. Revisor har således ikke innhentet tilstrekkelig revisjonsbevis for kapitaldekningen som banken har opplyst om i noter til årsregnskapet. For Finanstilsynets uttalelser i likeartet sak, vises det til [Finanstilsynets brev til PricewaterhouseCoopers AS datert 7. juni 2016](#).

Manglene i revisjonsutførelsen medfører brudd på revisorloven og god revisjonsskikk. Det vises til revisorloven §§ 5-1 første ledd og 5-2 annet ledd, jf. ISA 250 punkt 12 og 13 jf. 6 (a), ISA 330 punkt 18 og ISA 500 punkt 7 og 9.

3.1.5 Transaksjoner med nærstående

Det er i noter til årsregnskapet opplyst at transaksjoner med nærstående er til vanlige vilkår. Det er opplyst mellomværende per dato for regnskapsavleggelse, men ikke sum av transaksjoner gjennom året. Det er heller ikke opplyst at banken har inngått en avtale om kjøp av en næringsseksjon for eget bruk. Kjøpet medfører en vesentlig transaksjon med et foretak som banken indirekte eier med en andel på 25 %, altså med en nærstående.

Finanstilsynets vurdering

Det fremgår ikke av revisjonsdokumentasjonen at transaksjoner med nærstående er kontrollert for å påse at vilkårene er som for transaksjoner på armlengdes avstand, og at lovpålagte tilleggsopplysninger er gitt i noter til årsregnskapet. Det vises til revisorloven 5-2 annet ledd, jf. ISA 550 punkt 9.

3.1.6 Avdekket mangel i intern kontroll, revisors vurdering og kommunikasjon

Revisor har benyttet en intern ressurs med IT-kompetanse for gjennomgang av bankens tilgangskontroller. Vedkommende har identifisert en svakhet knyttet til tildeling av tilganger til klientens datasystemer: Det er én person i banken som kan tildele tilganger, men det er ingen etterfølgende godkjenning eller annen kontroll av at tildelte tilganger ikke bryter med etablerte prinsipper for god arbeidsdeling. Revisor har opplyst Finanstilsynet om at svakheten ble tatt opp muntlig med banksjefen og med aktuell ansvarlig person i banken.

Finanstilsynets vurdering

Revisor skulle vurdert hvorvidt den avdekkede svakheten i internkontroll har betydning for risikovurderingen og ev. for videre revisjonshandlinger. Det vises til revisorloven § 5-2 første og annet ledd, jf. ISA 330 punkt 6.

Revisor skulle vurdert om den identifiserte svakheten medførte en vesentlig svikt i bankens internkontroll, og om den skulle vært kommunisert i nummerert brev til bankens styre. Svakheten burde uansett vært kommunisert til bankens ledelse, og revisor må kunne dokumentere at så har skjedd. Det vises til revisorloven §§ 5-4 og § 5-2 fjerde ledd, jf. revisorloven 5-2 annet ledd og ISA 265 punkt 9 og 10.

3.1.7 Øvrig kommunikasjon med styre og ledelse

Revisor har ikke overfor revisjonsutvalget (styret) skriftlig bekreftet sin uavhengighet, opplyst om andre leverte tjenester eller diskutert eventuelle trusler mot uavhengigheten. Revisor har ikke skriftlig kommunisert med styret om planlagt innhold og tidspunkt for revisjonen og forhold avdekket ved revisjonen. Revisor har ikke dokumentert at risiko for misligheter er diskutert verken med ledelsen eller styret.

Finanstilsynets vurdering

Revisors kommunikasjon og kontakt med foretak allmenn interesse er regulert i revisorloven §§ 5a-3 og 5-4, jf. ISA 240 og 260, herunder punkt 15 og 16. Unnlatelse av slik formell kontakt og kommunikasjon med foretak av allmenn interesse medfører alvorlige pliktbrudd.

3.1.8 Oppdragskontroll

Det er gjennomført kvalitetssikring ved oppdragskontroll. Oppdragskontrollør har utarbeidet et notat etter sin gjennomgang. Oppdragskontrollør har imidlertid ikke vært involvert før i avslutningen av revisjonen.

Finanstilsynets vurdering

Av svakheter i oppdragskontrollen vil Finanstilsynet trekke frem at oppdragskontrollør ikke var involvert før i slutfasen av revisjonen. Oppdragskontrollør burde gjennomgått og kvalitetssikret planleggingen og oppsummeringen etter utført interimrevisjon. Det er videre Finanstilsynets oppfatning at oppdragskontrolløren burde gått nærmere inn i teamets vurderinger av risiko og vesentlige skjønsmessige forhold.

Finanstilsynet har observert vesentlig svikt i revisjonskvaliteten i sentrale deler av revisjonsutførelsen, herunder brudd på revisorloven og god revisjonsskikk. Det forhold at oppdragskontrolløren ikke har avdekket og reist de aktuelle problemstillingene overfor oppdragsansvarlig revisor, medfører etter Finanstilsynets vurdering at oppdragskontrollen ikke har virket etter sin hensikt. Det vises til revisorloven §§ 5b-1 og 5-2 annet ledd, jf. ISQC 1 og ISA 220 punkt 19 - 21.

3.2 Oppdrag B

Revisjonsklienten er en mindre eiendomsmeglervirksomhet med lokal forankring. Virksomheten drives med konsesjon fra Finanstilsynet.

3.2.1 Kvalitetssikring av fortsettelsesvurdering

Oppdragsansvarlig revisor har kvalitetssikret fortsettelsesvurderingen for 2017 som ledd i godkjenning av planleggingen av oppdraget 21. februar 2018. Tilsvarende er kvalitetssikringen av fortsettelsesvurderingen for 2016 dokumentert utført 1. mars 2017.

Finanstilsynets vurdering

Grunnlaget for beslutningen om å fortsette eller fratse revisjonsoppdrag krever oppdragsansvarlig revisors kvalitetssikring. Dersom revisor skulle beslutte fratreden, må klienten varsles tidsnok til å eventuelt kunne velge ny revisor i god tid før regnskapet skal avlegges. Dette medfører etter Finanstilsynets syn at oppdragsansvarlig revisors kvalitetssikring bør finne sted før utløpet av regnskapsåret som skal underlegges revisjon.

For det aktuelle oppdraget var fortsettelsesvurderingene for 2016 og 2017 ikke rettidig kvalitetssikret. Det vises til revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 220 punkt 12. Det vises for øvrig til revisorloven § 7-1 tredje ledd og [Finanstilsynets tematilsynsrapport fra 2009 om "Innholdet i oppdragsansvaret"](#). I tematilsynsrapporten gir Finanstilsynet uttrykk for innholdet i god revisjonsskikk på området.

3.2.2 Virksomhetsforståelse, særlovgivning og forutsetningen om fortsatt drift

Eiendomsmegling er konsesjonspliktig virksomhet. God revisjonsskikk krever at revisor som del av sin virksomhetsforståelse setter seg inn i rammevilkårene for klienten, og vurderer om vesentlige deler av særlovgivningen etterleves.

Revisor har som del av planleggingsdokumentasjonen henvist til relevante lover og forskrifter klienten er underlagt. Revisor har imidlertid ikke utført revisjonshandlinger for å kontrollere om foretaket og faglig leder faktisk innehar konsesjon, f.eks. ved oppslag i Finanstilsynets konsesjonsregister.

Revisor har ikke utført revisjonshandlinger for å kontrollere om foretaket oppfyller konsesjonsvilkårene i eiendomsmeglerloven kapittel 2. Det foreligger ikke dokumentasjon for om revisor har utført handlinger for å kartlegge hvilke personer som disponerer over klientmidler, jf. eiendomsmeglerforskriften § 3-11.

Revisor har ikke utført revisjonshandlinger for å kontrollere foretakets etterlevelse av hvitvaskingsregelverket.

Finanstilsynets vurdering

Finanstilsynet mener at revisor skulle kontrollert at foretaket innehar konsesjon for eiendomsmegling. Manglende konsesjon eller brudd med konsesjonsvilkår kan medføre vesentlig usikkerhet om fortsatt drift, og har derfor vesentlig betydning for årsregnskapet. Finanstilsynet mener revisor burde være mer aktpågivende med hensyn til å se etter at klienten etterlever vesentlige deler av særlovgivningen foretaket er underlagt, herunder særlig eiendomsmeglerloven og hvitvaskingsregelverket.

Det vises til revisorloven §§ 5-1 første ledd og 5-2 annet ledd, jf. ISA 250 punkt 12 og 14, ISA 315 punkt 11 og ISA 570, særlig punkt 6.

3.2.3 Revisjonsdokumentasjon og sammenstilling av oppdragsarkiv

Revisor benytter Descartes som revisjonsverktøy og oppdragsarkiv. For det aktuelle revisjonsoppdraget har revisor i uken før det stedlige revisortilsynet tok til, arkivert diverse

dokumentasjon både for revisjonen av regnskapsåret 2016 og 2017. Arkivering av dokumentasjon er således utført lang tid etter at de respektive revisjonsberetninger er avgitt. Omfanget av dokumentasjon som er arkivert sent er ikke ubetydelig.

Finanstilsynets vurdering

Det er uheldig at revisjonsdokumentasjon er arkivert lang tid etter at revisjonsarbeidet er utført, og etter at endelig oppdragsarkiv skulle ha vært sammenstilt. Det medfører usikkerhet om dokumentasjonens gyldighet. Finanstilsynet mener at det foreligger brudd på revisorloven §§ 5-3 og 5-2 annet ledd, jf. ISA 230 punkt 7 og A1, 14 og A21. Revisjonsselskapet bes endre sine retningslinjer og skjerpe sine rutiner for sammenstilling av endelig oppdragsarkiv, slik at god revisjonsskikk på området etterleves. Se også merknad under punkt 2.3.

3.2.4 Uavhengig bekreftelse etter risikostyringsforskriften

Revisor har i mai 2017 avgitt uavhengig bekreftelse av foretakets risikostyring og internkontrollgjennomgang. Revisor bekrefter der bl.a. å ha kontrollert daglig leders rapport til styret om risikostyring og interne kontroll for perioden 01.01 – 31.12.2016, og at rapporten bygger på de risikovurderinger som er foretatt. Det fremgår imidlertid ikke av daglig leders rapport med underliggende dokumentasjon, at de vesentlige risikoer som kan knyttes til virksomheten faktisk er vurdert, jf. risikostyringsforskriften §§ 6 - 8.

Finanstilsynets vurdering

Finanstilsynet mener at det i dette tilfelle er åpenbart at foretaket ikke har overholdt risikostyringsforskriftens krav til risikostyring og internkontroll, og at det følgelig ikke forelå grunnlag for revisors bekreftelse etter risikostyringsforskriften § 10.

Derimot skulle revisor vurdert sin rapporteringsplikt som følge av at foretaket ikke etterlever risikostyringsforskriftens bestemmelser. Det vises til revisorloven § 5-4, jf. § 5-2 fjerde ledd om nummerert brev til foretakets styre, revisorloven § 5-6 syvende ledd om presiseringer av ansvar for styre og ledelse i revisjonsberetningen og finanstilsynsloven § 3a om rapportering til Finanstilsynet.

Det er Finanstilsynets vurdering at bekreftelsen var avgitt på sviktende grunnlag og medfører brudd på revisors plikter etter revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISAE 3000 og revisorloven § 1-1 tredje ledd.

3.3 Oppdrag C

Revisjonsklienten var en norsk filial av et svensk verdipapirforetak som yter grensekryssende virksomhet i Norge. Filialen avviklet sin virksomhet høsten 2017. Filialens provisjonsinntekter kom hovedsakelig fra én kunde. SLM reviderte kun årsregnskapet for 2016. Årsregnskapet er ifølge prinsippnotene satt opp i samsvar med regnskapsloven og god regnskapsskikk for små foretak.

Finanstilsynets funn knyttes til revisors manglende virksomhetsforståelse. Hverken dokumentasjonen av akseptvurderingen, risikovurderingen eller planleggingen av revisjonshandlinger viser at revisor rettet nødvendig oppmerksomhet mot rammebetingelsene for filialens drift og den særlovgivningen virksomheten var underlagt.

3.3.1 Akseptvurdering

Av akseptvurderingen fremkommer det ikke hvorvidt revisor har vurdert om revisjonsteamets kompetanse er tilstrekkelig i forhold krav som stilles til revisjonen av en filial av et verdipapirforetak.

Finanstilsynets foreløpige vurdering

Finanstilsynet anser at forholdet medfører mangelfull vurdering og brudd på god revisjonsskikk. Det vises til revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 220 punkt 12 og 14.

3.3.2 Risikovurdering

Revisor har ikke under planlegging tatt hensyn til at revisjonen gjelder filial av verdipapirforetak med tillatelse til å yte investeringstjenester. Revisors dokumentasjon gir i det hele tatt utilstrekkelig beskrivelse av hvordan inntektene til den norske filialen ble generert, herunder om verdipapirhandellovens krav ivaretas. Revisor har dog innhentet rutinebeskrivelser og rapporter fra internkontrollgjennomgang fra revisoren i Sverige, som er revisor for "hele" foretaket. Av revisjonsdokumentasjonen fremgår det ingen vurderinger av eller hensyn til verdipapirhandellovgivning og konsesjonskrav, og de risikoer for vesentlig feilinformasjon i årsregnskapet dette kan medføre.

Finanstilsynets vurdering

Forholdet medfører brudd på revisorloven og god revisjonsskikk. Det vises til revisorloven § 5-2 første og annet ledd, jf. ISA 315 punkt 11, 18, 25 - 26 og ISA 250 punkt 12 - 14,

3.3.3 Videre revisjonshandlinger

Som følge av at revisor ikke har gjennomført handlinger for å identifisere risikoer som er relevante ved revisjon av foretak som yter investeringstjenester, har revisor heller ikke planlagt og utført handlinger for å dekke aktuelle risikoer.

Det følger av god revisjonsskikk at revisor skal gjennomgå kommunikasjon med konsesjonsgivende myndighet. Dersom revisor hadde gjennomgått kommunikasjon som gjelder den norske filialen, skulle revisor hatt informasjon om at foretaket hadde sendt melding til Finanstilsynet om registrering av avtaler med tilknyttede agenter, men at en slik avtale ble nektet registrering. Finanstilsynet er kjent med at det ble formidlet ordre til foretaket fra agent i Norge uten at agenten var registrert hos Finanstilsynet, i strid med verdipapirhandelloven.

Finanstilsynets vurdering

Revisors manglende planlegging og utførelse av revisjonshandlinger for å håndtere aktuelle risikoer for vesentlig feilinformasjon, medfører brudd på revisorloven og god revisjonsskikk. Det vises til revisorloven § 5-2 første og annet ledd, jf. ISA 330 punkt 6 og 7.

3.3.4 Rammeverk for finansiell rapportering

Verdipapirforetak er underlagt en egen årsregnskapsforskrift. Det vises til forskrift om årsregnskap for verdipapirforetak m.m. datert 23.08.1999 § 1-1 første og annet ledd, jf. regnskapsloven § 10-1.

Finanstilsynets vurdering

Revisor skulle vært kjent med årsregnskapsforskriften og at filialen i Norge ikke hadde anledning til å avlegge årsregnskap etter reglene for små foretak. Revisor har utvist manglende oppmerksomhet for regelverk som er av direkte betydning for årsregnskapet. Dette medfører brudd på revisorloven og god revisjonsskikk. Revisor hadde ikke grunnlag for å bekrefte at årsregnskapet var utarbeidet og fastsatt i samsvar med lov og forskrifter. Det vises til revisorloven § 5-1 første ledd og 5-2 første og annet ledd, jf. ISA 250 punkt 12 og 13 og ISA 315 punkt 11.

4. STIKKPRØVEKONTROLLER AV ØVRIGE REVISJONSOPPDRAG

Finanstilsynet har gjennomgått dokumentasjon knyttet til aksept- og fortsettelsesvurderinger på revisjonsoppdrag for fire små og mellomstore revisjonsklienter. Ingen av revisjonsoppdragene gjaldt foretak av allmenn interesse.

I utvalget inngikk klienter hvor forrige revisor eller SLM hadde uttrykt presiseringer og/eller forbehold i revisjonsberetningene, eller hvor det av årsregnskapet fremgikk problemstillinger knyttet til foretakets egenkapitalsituasjon.

Finanstilsynets vurdering

Som det vil fremgå av det følgende, viser dokumentasjonen av aksept- og fortsettelsesvurderingene at revisor ikke i tilstrekkelig grad har vurdert betydningen av revisjonsklientenes gjentatte og vesentlige brudd på lover og forskrifter. Lovbruddene gjaldt særlig aksjelovens krav om forsvarlig egenkapital, men også oversittelse av regnskapslovens frist for avleggelse av årsregnskap og brudd på skattebetalingslovens regler for behandling av skattetrekkmidler. Finanstilsynets gjennomgang viser også at oppdragsansvarlig revisors kvalitetskontroll av fortsettelsesvurdering skjer for sent til at klienten kan varsles tidsnok til å eventuelt kunne velge ny revisor i god tid før regnskapet skal avlegges. SLM bes klargjøre sine retningslinjer for bedre praksis på området for oppdragsvurderinger.

4.1 Akseptvurderinger

Finanstilsynet vurderte tre akseptvurderinger. Det er Finanstilsynets syn at SLM ikke skulle akseptert noen av de tre revisjonsoppdragene før foretakene hadde rettet opp i situasjonen med negativ egenkapital, samt øvrige vesentlige lovbrudd som forrige revisor hadde påpekt. Med henblikk på egenkapitalsituasjonen, skulle revisor i det minste stilt som forutsetning for aksept, at foretaket fremla en realistisk og forpliktende plan med fastsatte tidsfrister for å sørge for forsvarlig egenkapital. Det er for revisor ikke tilstrekkelig å bygge på ledelsens forhåpninger om fremtidige overskudd. Det vises til revisorloven §§ 7-1 første ledd og 5-2 annet ledd, jf. ISA 220 punkt 12.

4.2 Fortsettelsesvurderinger

Finanstilsynet vurderte fortsettelsesvurderinger for tre revisjonsklienter.

For den første klienten var egenkapitalen i foretaket negativ med et vesentlig beløp. Revisor har ikke dokumentert sin vurdering av egenkapitalsituasjonen eller sendt nummererte brev til selskapet med påpekning om styrets handleplikt. Foretaket har utvist manglende etterlevelse av en vesentlig bestemmelse i aksjeloven.

Revisor anfører i sitt svar til Finanstilsynets foreløpige merknader at det ikke ble drevet virksomhet i selskapet og at gjelden i hovedsak var til indirekte aksjonærer. Revisor vurderte derfor egenkapitalen i selskapet som forsvarlig. Revisors nærmere vurderinger av forholdet er ikke dokumentert. Det fremgår ikke at det forelå tilbakeståelseserklæringer eller annen type dokumentasjon som tilsa at gjelden til nærstående kunne anses som ansvarlige lån. Det er Finanstilsynets syn at negativ egenkapital i et aksjeselskap neppe kan vurderes som forsvarlig, med mindre situasjonen er forbigående eller den negative egenkapitalen er kompensert ved annen ansvarlig kapital. Dette gjelder selv om virksomheten er ubetydelig. Finanstilsynet legger til grunn at det forelå handleplikt for styret i det aktuelle tilfellet, jf. aksjeloven § 3-5.

Ved ikke å sende nummerert brev, har revisor ikke beredt grunnlag for egen fratreden dersom foretaket ikke innrettet seg. Det vises til revisorloven §§ 5-4, 5-2 fjerde ledd nr. 4 og 7-1 første ledd.

For den andre klienten har revisor over flere år påpekt vesentlige lovbrudd med hensyn til manglende egenkapital og manglende utøvelse av styrets handleplikt, for sent avlagte årsregnskap samt brudd på reglene for behandling av skattetrekkmidler. Revisor har tatt opp forholdene i nummererte brev til foretaket. Til tross for at foretaket ikke har vist evne og/eller vilje til å rette opp i forholdene, hadde revisor på tilsynstidspunktet ikke varslet fratreden. Finanstilsynet mener dette medfører brudd på revisorloven § 7-1 første ledd. I revisjonsselskapets svar til foreløpige merknader, har SLM informert Finanstilsynet om at revisjonsoppdraget nå er fratrudd.

For den tredje klienten mener Finanstilsynet at oppdragsansvarlig revisor for sent kvalitetssikret fortsettelsesvurderingene. Grunnlaget for beslutningen om å fortsette eller fratrudd revisjonsoppdrag krever oppdragsansvarlig revisors kvalitetssikring. Dersom revisor skulle beslutte fratreden, må klienten varsles tidsnok til å kunne rette opp i forhold som ligger til grunn for revisors fratreden, og eventuelt kunne velge ny revisor i god tid før regnskapet skal avlegges. Fortsettelsesvurderingen og oppdragsansvarlig revisors kvalitetssikring bør derfor senest finne sted før utløpet av regnskapsåret som skal underlegges revisjon. Det vises til revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 220 punkt 12. Det vises for øvrig til revisorloven § 7-1 tredje ledd og [Finanstilsynets tematisyn fra 2009 om "Innholdet i oppdragsansvaret"](#), hvor Finanstilsynet gir uttrykk for innholdet i god revisjonsskikk på området.

4.3 Konklusjon i revisjonsberetning

For ett av revisjonsoppdragene som Finanstilsynet vurderte aksept- og fortsettelsesvurderinger for, hadde revisor i revisjonsberetningen for 2016 presisert usikkerhet knyttet til foretakets evne til fortsatt drift. I årsregnskapet var det imidlertid ikke gitt noen opplysninger om slik usikkerhet. Etter Finanstilsynets syn er det heller ikke i årsberetningen gitt tilstrekkelig informasjon om forholdene som skaper usikkerhet om fortsatt drift og hvordan ledelsen vil håndtere disse.

Det er Finanstilsynets vurdering at revisor ikke kun skulle inntatt presisering av usikkerhet om fortsatt drift i revisjonsberetningen, men modifisert sin konklusjon på grunn av manglende informasjon i årsregnskapet, og uttrykt forbehold. Det vises til revisorloven § 5-1, jf. ISA 570 punkt 18 og 20, og ISA 705.

I revisjonsselskapets svar på foreløpige merknader, har SLM informert Finanstilsynet om at tidligere beretning er trukket tilbake, og ny beretning med forbehold er avgitt og registrert i Regnskapsregisteret.

5. OPPSUMMERING

Selskapstilsynet har omfattet gjennomgang og testing av utvalgte retningslinjer og rutiner i revisjonsvirksomheten og gjennomgang av revisjonsdokumentasjonen for tre oppdrag.

Finanstilsynet gjennomførte også stikkprøvekontroller mot revisjonshandlinger på fire øvrige oppdrag, herunder gjennomgang av revisors aksept-/ fortsettelsesvurderinger og konklusjoner i revisjonsberetningen. De vesentlige forhold som Finanstilsynet avdekket og som har gitt opphav til merknader i dette brevet, oppsummeres som følger:

- Det er avdekket vesentlige svakheter i revisjonsutførelsen for banken, et selskap av allmenn interesse. Svakhete medfører at Finanstilsynet ikke kan legge til grunn at det er innhentet tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis hverken for bankens utlån og innskudd eller opplyst kapitaldekning.
- Oppdragskontrollen som var gjennomført på bankoppdraget, virket ikke etter sin hensikt. Finanstilsynet fant vesentlige svakheter i revisjonsutførelsen som oppdragskontrollør normalt burde ha avdekket og tatt opp med oppdragsansvarlig revisor.
- Revisor hadde for ett oppdrag avgitt uavhengig bekreftelse etter risikostyringsforskriften uten at det forelå grunnlag for bekreftelsen.
- For ett av oppdragene er det avdekket at revisor gjennomgående hadde manglende oppmerksomhet rettet mot klientens regulatoriske rammebetingelser, herunder særlovgivning. Dette kom til syne i dokumentert akseptvurdering, risikovurdering og planlagte revisjonshandlinger. I det aktuelle tilfellet var det ikke anledning til å avlegge årsregnskapet etter god regnskapsskikk for små foretak, slik som det er gjort.
- At oppmerksomheten rettet mot regulatoriske rammebetingelser og særlovgivning bør skjerpes, fremkommer også av merknader til de øvrige to revisjonsoppdragene underlagt særlovgivning, som ble gjennomgått.
- De kontrollerte aksept- og fortsettelsesvurderingene viser at revisor ikke i tilstrekkelig grad har vurdert betydningen av revisjonsklientenes gjentatte og vesentlige brudd på lover og forskrifter.
- Oppdragsansvarlig revisors kvalitetssikring av fortsettelsesvurderinger ble gjennomført for sent. Dette ble avdekket for to revisjonsoppdrag.
- Selskapets retningslinjer og rutiner for uavhengighet må klargjøres med henblikk på krav til oppdragsansvarlig revisors forhåndsgodkjenning av tilleggstjenester og til kartlegging av investeringer og tillitsverv for oppdragsansvarlig revisors nærstående.
- Selskapets retningslinjer og rutiner for anti-hvitvasking må stille krav til dokumentasjon av at den som handler på vegne av kunden også er berettiget til å representere selskapet utad.
- Selskapets retningslinjer bør stille krav om sammenstilling av endelig oppdragsarkiv innen en hensiktsmessig tidsfrist. Tilføyelser til revisjonsdokumentasjonen etter dette tidspunkt skal dermed normalt unngås.
- Selskapets retningslinjer og rutiner for gjennomføring av oppdragskontroll oppfyller ikke kravene etter god revisjonsskikk og bør utbedres.
- Selskapets overvåkende kvalitetskontroll med henblikk på kvalitetssikring i revisjonsutførelsen bør skjerpes. Innretningen på den overvåkende kvalitetskontrollen bør endres slik at vesentlige brister i revisjonsutførelsen både blir avdekket og rapportert, og at selskapet dermed legger grunnlag for at svakhete kan utbedres og revisjonskvaliteten heves.

- Selskapets retningslinjer og rutiner for gjennomføring av aksept-/ fortsettelsesvurderinger bør klargjøres med henblikk på at relevante forhold blir vurdert og dokumentert, og at fortsettelsesvurderinger kvalitetssikres av oppdragsansvarlig til rett tid.

Revisjonsselskapet uttrykker i sitt svar til Finanstilsynets foreløpige merknader at påpekte svakheter tas alvorlig og at nødvendige tiltak vil iverksettes for å oppnå forbedret kvalitet på interne rutiner, retningslinjer og revisjonsutførelse. I svarbrevet får Finanstilsynet innblikk i de handlinger revisjonsselskapet vil gjennomføre. Finanstilsynet legger til grunn at SLM utarbeider en komplett handlingsplan med tiltak som skal sikre at likeartede svakheter i revisjonsutførelsen ikke gjentas.

Finanstilsynet anser selskapstilsynet som avsluttet med dette merknadsbrevet, men vil følge opp revisjonsselskapets handlingsplan gjennom Finanstilsynets årlige oppfølging av revisorer som reviderer foretak av allmenn interesse. Finanstilsynet vil i den sammenheng be SLM rapportere status i gjennomføringen av nevnte handlingsplan.

For Finanstilsynet

Anders Grini
tilsynsrådgiver

Lars Erik Larsen
seniorrådgiver

Dokumentet er godkjent elektronisk og har derfor ikke håndskrevne signaturer.

Kopi til:
daglig leder John Harald Hansen